

50 GODINA JADRANSKOG ZAVODA

U ovoj godini navršila se pedeseta obljetnica neprekinutoga i plodnoga rada našega Zavoda, utemeljenoga 28. svibnja 1945. godine. Taj vrijedan jubilej obilježili smo 1. prosinca svečanim znanstvenim skupom u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

U nazočnosti brojnih znanstvenika, nekadašnjih i sadašnjih članova i suradnika Zavoda, predstavnika ministarstava, sudova i broderskih tvrtki, skup je otvorio prof. dr. Vladimir-Đuro Degan, upravitelj Jadranskog zavoda. Ističući značenje pedesete godišnjice kontinuiranoga rada, koju može proslaviti samo mali broj znanstvenih instituta, ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu, on se osvrnuo na značaj dosadašnjeg djelovanja Jadranskog zavoda. Uz osnovnu djelatnost usmjerenu na stvaranje pomorskoga zakonodavstva na ovim prostorima, te na unifikaciju pomorskoga privatnog prava i kodifikaciju prava mora, on je ukazao i na važan stručni i znanstveni doprinos Zavoda cjelovitosti Hrvatske, kako u prošlosti tako i danas. Počevši od doprinosa prve generacije, koja se borila za hrvatstvo Istre i njezine granice, svaka od generacija koje su djelovale u Zavodu, ostavila je značajan trag u povijesti našega naroda - istaknuo je prof. Degan.

Nakon što su pročitani pozdravni brzojavi i čestitke, nazočne je pozdravio akademik Ivan Supek, predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Čestitajući obljetnicu i poželjevši da i budući rad bude na razini dosadašnjega, akademik Supek je apelirao da istina i moralni principi moraju i nadalje ostati zastupljeni u radu Zavoda i Akademije.

O dosadašnjem radu i znanstvenim rezultatima Jadranskog zavoda uvodno je izlagao prof. dr. Branko Jakaša, voditelj Zavoda i član suradnik HAZU. Govoreći o počecima znanstvenoga proučavanja pomorskih pitanja kod nas i utemeljenju Jadranskog instituta, prof. Jakaša je podsjetio na njegove osnivače, ugledne akademike Vladislava Brajkovića, Juraja Andrassyja, Natka Katičića i Dragovana Šepića. Uz istaknute pojedince koji su Zavodu davali znanstvena usmjerenja, prof. Jakaša se u izlaganju pokušao prisjetiti svih osoba koje su u proteklih pet desetljeća svojom požrtvovnošću i entuzijazmom pridonijele bogatoj znanstvenoj i izdavačkoj djelatnosti kao i ugledu Zavoda.

U radnom dijelu skupa dugogodišnji suradnici, nekadašnji i sadašnji članovi Zavoda izlagali su o najaktualnijim pitanjima međunarodne unifikacije

pomorskoga prava te o granicama Republike Hrvatske na moru.

U tijeku cjelodnevnog rada skupa podneseno je 17 referata koje je pratila vrlo živa rasprava. Tim referatima, koje su njihovi autori djelomično proširili i nadopunili znanstvenom literaturom, posvetili smo veći dio ovoga broja našega časopisa.

*

Obilježavanje pedesete godišnjice rada prigoda je i za kratki prikaz povijesti našega Zavoda.

Jadranski institut osnovan je 28. svibnja 1945. godine sa zadatkom da znanstveno proučava pitanja jadranskog primorja sa geografsko-historijsko-etnografskog, prometno-ekonomskog i tehničko-urbanističkog stajališta.¹ Ta početna djelatnost Instituta bila je usmjerena na pripremanje Mirovnog ugovora s Italijom i njezino razgraničenje s našom zemljom na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1947. godine.

Krajem 1948. godine Jadranski institut postaje znanstvenom jedinicom tada Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a njegova djelatnost proširuje se na proučavanje pomorskog prava, povijest i ekonomiku pomorstva i ribarstveno pravo. Okupivši već u to vrijeme brojne znanstvene djelatnike i stručnjake, Institut je započeo rad na stvaranju pomorskog zakonodavstva, koje je nakon 1945. godine bilo gotovo nepostojeće. Djelatnici Instituta aktivno su sudjelovali u pripremama za donošenje Zakona o ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova iz 1959. godine, Zakona o upisu pomorskih brodova i čamaca iz 1965. godine te triju zakonskih tekstova usvojenih 1966. godine - Zakona o spašavanju na moru i unutrašnjim plovnim putovima, Zakona o vađenju potonulih stvari i Zakona o naknadi štete zbog sudara brodova.

Članovi i vanjski suradnici Zavoda već od toga vremena sudjeluju na brojnim međunarodnim konferencijama za unifikaciju pomorskoga privatnog prava i za kodifikaciju prava mora, posebice putem izrade pripremnih tekstova i pripremanja stavova za članove naših delegacija. Značajan je bio doprinos Jadranskoga instituta pripremama za Ženevsku konferenciju o pravu mora iz 1958. godine, u sklopu kojih je objavljena i monografija Natka Katičića "More i vlast obalne države". Institut je dao i svoj stručni prilog Drugoj i Trećoj konferenciji UN o pravu mora, na kojima su neki od njegovih djelatnika sudjelovali i kao članovi delagacija.

To početno razdoblje rada Instituta bilo je obilježeno i svestranom

1 V. opširnije: 40 godina Zavoda za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva i 30 godina časopisa "Uparedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja", UPPPK br.117-118, str 5.

znanstvenom i publicističkom aktivnošću.²

Već u tijeku prvih godina nakon utemeljenja Instituta objavljeno je niz zapaženih djela iz područja jadranske problematike te nekoliko monografija na francuskom i hrvatskom jeziku. Uz pokretanje tromjesečne periodične publikacije "Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja" 1958. godine u cilju znanstvene i praktične obrade problema pomorskoga prava i pravila pomorske kupoprodaje, tijekom sljedeća dva desetljeća objavljuju se u serijama ili izvan njih brojna vrijedna djela. Među njima posebno se mogu istaknuti četiri knjige u seriji "Jadranske monografije" te sedam knjiga u seriji "Prinosi proučavanju ekonomike ribarstva i ribarstvenog prava.

Djelatnici Instituta sudjeluju u izradi brojnih međunarodnih konvencija i drugih instrumenata³ te objavljuju njihove prijevode na hrvatski jezik, čineći ih pristupačnima i domaćim korisnicima.

Od 1968. godine najveći dio aktivnosti u Institutu usmjeren je na pripreme za donošenje opsežnog Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, koje će potrajati tijekom sljedećih devet godina.

U skladu s promjenom težišta znanstvenog istraživanja Institut je 1974. godine dobio naziv Zavod za pomorsko pravo, historiju i ekonomiku pomorstva. Njegovi članovi aktivno sudjeluju u radu međunarodnih organizacija i tijela, poglavito Međunarodne pomorske organizacije (IMO), Konferencije UN o pravu međunarodne trgovine (UNCITRAL), Konferencije UN za trgovinu i razvoj (UNCTAD) i Međunarodnog pomorskog odbora (CMI). Suraduju u pripremi Pomorske enciklopedije, Pravne enciklopedije i Pomorskog leksikona, a u Zavodu se radi i na djelomičnom prijevodu Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi na engleski jezik.

Djelatnost Jadranskog Zavoda tijekom proteklih godina ogledala se i u organiziranju brojnih znanstvenih skupova o aktualnim problemima pomorskog zakonodavstva i međunarodnoga prava mora. Treba napomenuti međutim, da su uz savjetovanja o pomorskim temama, djelatnici Zavoda sudjelovali i u organizaciji znanstvenog skupa posvećenog složenom i za Hrvatsku nakon osamostaljenja važnom pitanju sukcesije država kao posljedice raspada države prethodnice.

Posljednje desetljeće rada obilježeno je posebice objavljivanjem nekoliko vrijednih djela iz područja znanstvenoistraživačke djelatnosti Zavoda. 1987. godine objavljena je četvrta knjiga iz Sistema plovidbenog prava prof. dr. Branka Jakaše - "Plovidbene nezgode", a 1989. godine udžbenik "Međunarodno pravo mora i izvori međunarodnog prava" prof. dr. Vladimira-Đure Degana. U sljedeće dvije godine objavljene su knjige dr. Ljerke Mintas Hodak "Jamstva pri stjecanju broda na kredit" i dr. Vesne Polić Čurčić "Odgovornost

2 Ibid., str 11-15.

3 Ibid., str.8.

za zakašnjenje u prijevozu robe prema međunarodnom i jugoslavenskom pravu". U izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti kao deveta knjiga edicije "Zbornika za pomorsko pravo" Jadranskog zavoda izašla je 1992. godine knjiga dugogodišnjeg suradnika Zavoda dr. Petra Kragića "Ugovori o prijevozu tankerima".

Pod nazivom Jadranski zavod djelujemo od 28. veljače 1992. godine. kao jedan od rijetkih zavoda u Europi usmjerenih na znanstveno proučavanje pomorskog prava i prava mora.

Uz obilježavanje pola stoljeća djelovanja Zavoda treba istaknuti i 37 godina neprekinutoga izlaženja našega časopisa "Uporedno pomorsko pravo - Comparative Maritime Law", koji je jedini časopis u našoj zemlji namjenjen isključivo pitanjima pomorskog prava i prava mora. Unatoč financijskim teškoćama i fluktuaciji malobrojnoga kadrovskog sastava, časopis je u dosadašnja 144 broja redovito pratio pitanja koja zaokupljaju pozornost našega i svjetskoga pomorstva. Budući da kao vanjske suradnike okuplja mnoge naše ugledne znanstvenike, časopis je tijekom svih godina izlaženja uspio zadržati visoku razinu radova iz područja pomorskog prava i prava mora te drugih grana prava čija se rješenja odražavaju na pomorstvo. U časopisu se objavljuju tekstovi međunarodnih konvencija i drugih instrumenata te njihovi prijevodi na hrvatski jezik, prikazi pomorskih zakona drugih država i naše pomorsko-pravne literature. Uz izvješća o radu međunarodnih konferencija i skupova te godišnjih skupština Hrvatskoga društva za pomorsko pravo, stalne rubrike su i prikazi domaćih i stranih sudskih i arbitražnih odluka.

Djelatnost Zavoda u posljednje vrijeme je usmjerena pretežito prema pomorskim pitanjima u skladu s potrebama hrvatskog pomorstva. Uz stalnu suradnju s Ministarstvom pomorstva, prometa i veza, te prema potrebi s Vladom Republike Hrvatske odnosno drugim ministarstvima u rješavanju problema koji zadiru u pomorsko i međunarodno pravo, treba istaknuti i savjetničku suradnju Zavoda s našim brodarskim tvrtkama, agencijama i osigurateljima. Djelatnici Zavoda aktivno su sudjelovali u pripremama i donošenju sveobuhvatnog Pomorskog zakonika, a neki od njih dali su i svoj znanstveni doprinos u procesu osamostaljenja i međunarodnoga priznanja Hrvatske kao suverene države u njezinim granicama.

Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske u Zavodu se razmatralo obvezivanje međunarodnim ugovorima iz područja pomorstva i prava mora, kojih je bivša SFRJ bila stranka, a i nadalje se sudjeluje u svim raspravama o potrebi obvezivanja instrumentima koji bi mogli osuvremeniti naše pomorske propise i praksu. Iz problematike stvarnih prava na brodu u Zavodu je izrađena platforma za sudjelovanje hrvatske delegacije na Diplomatskoj konferenciji u Ženevi 1993. godine, a iste su godine djelatnici Zavoda pripremili i Prijedlog za ratifikaciju Konvencije o ograničenju

odgovornosti za pomorske tražbine.

Kao što je i u minulim destljećima važno mjesto u aktivnostima članova Zavoda zauzimalo sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija i danas se pozorno prati njihov rad, posebice Međunarodne pomorske organizacije nakon prijama Hrvatske u punopravno članstvo, 2. srpnja 1992. godine.

Uz najznačajnija pitanja unifikacije pomorskoga prava težište proučavanja djelatnika Zavoda posljednjih godina je usmjereno i na međunarodnopravnu zaštitu mora od onečišćenja te na problematiku razgraničenja na moru.

Nakon što je Hrvatska dobila status pridružene članice Pariškog memoranduma o suglasnosti o kontroli nad brodovima u državi luke u Zavodu je započelo pručavanje pitanja vezanih za ispunjenje preduvjeta za punopravno članstvo naše države u tom europskom sustavu kontrole brodova. 1994. godine u Zavodu je pripremljena brošura koja sadržava tekst Memoranduma i svih njegovih priloga i dopuna na engleskom jeziku te njihov prijevod na naš jezik. Brošura služi kao priručnik svima koji sudjeluju ili će sudjelovati u obavljanju kontrole nad brodovima koji pristaju u hrvatskim lukama.

U pripremanju novog pomorskog zakonodavstva Hrvatske djelatnici Zavoda koordinirali su rad radnih grupa za izradu Prijedloga Zakonika i u tu svrhu surađivali s Ministarstvom pomorstva, prometa i veza, pomorskim i pravnim fakultetima, lukama, lučkim kapetanijama, brodarima i drugim institucijama. U povodu donošenja Zakonika Jadranski zavod je organizirao i dva savjetovanja u Rijeci (1. ožujka 1993. i 2. i 3. lipnja 1994.). Za izdanje Zakonika u "Narodnim novinama" djelatnici Zavoda pripremili su kazalo pojmova.

I nakon stupanja na snagu Pomorskog zakonika u travnju 1994. godine, nastavljena je suradnja s institucijama koje su sudjelovale u njegovom donošenju, u svrhu izrade podzakonskih akata i praćenja primjene propisa u praksi. S obzirom na uočenu potrebu da se pojedine odredbe Zakonika usklade s novonastalim uvjetima u pomorskom gospodarstvu, a posebice s međunarodnim konvencijama iz područja pomorstva kojima se obvezala Republika Hrvatska, nadležno ministarstvo nedavno je predložilo Zavodu da se obnovi rad radnih grupa koje su sudjelovale u njegovom donošenju, te započne s prikupljanjem i analizom izmjena i dopuna.

U Zavodu su danas zaposlena četiri djelatnika sa znanstvenim zvanjima, te bibliotekar i administrativni tajnik. Voditelj Zavoda je prof. dr. Branko Jakaša, član suradnik HAZU i glavni urednik časopisa "Uporedno pomorsko pravo", a upravitelj je prof. dr. Vladimir Đuro-Degan, znanstveni savjetnik i član suradnik HAZU.

Jadranski zavod je nosilac dvaju znanstvenih projekata prijavljenih kod Ministarstva znanosti i tehnologije - "Izradba plovidbenog zakonodavstva

Republike Hrvatske" i "Sukcesija država kao posljedica raspada države prethodnice".

U sastavu Zavoda djeluje i biblioteka koja je krajem 1995. godine brojila 32535 naslova iz pozitivnoga prava, povijesti prava te političke povijesti jadranske obale. Osim djelatnicima Zavoda, biblioteka je na raspolaganju i drugim znanstvenicima i studentima koji istražuju ta područja.

Na kraju ovoga presjeka dosadašnjeg rada Jadranskog zavoda možemo ustvrditi da se i danas u Zavodu nastoje sačuvati temeljne odrednice na kojima je započeto njegovo djelovanje prije pedeset godina, prije svega otvorenost za suradnju. Uz razvijanje još plodnije suradnje s međunarodnim tijelima i sličnim znanstvenim institutima u svijetu, Zavod će i nadalje nastojati okupljati sve naše znanstvenike i stručnjake koji mogu pridonijeti uspješnosti i budućega rada.

Marina Vokić Žužul, mlađi asistent
Jadranski zavod HAZU